

I. OVERZICHT DER LOTSWISSELINGEN VAN BREEDEVOORT VOOR 1562.

Als Slichtenhorst in zijn „Tooneel des Lands van Gelder” het stukje grensgebied, uit welks geschiedenis wij ons voorstellen een kleine, maar veelbewogen periode in het licht te stellen, karakteriseert als „een ampt op zijn eigen hand”, dan heeft de schrijver daarbij zeker het oog gehad op de min of meer afgezonderde positie, welke dit gebied destijds (1654) zoowel als vele tientallen jaren daarvóór te midden der overige Geldersche drostambten en heerlijkheden ingenomen heeft.

Ofschoon reeds in 1246 gedeeltelijk, doch nog allerminst vast, maar in 1326 na een langdurigen, vinnigen strijd met den Munsterschen bisschop eindelijk meer definitief in het Geldersche verband gebracht, was het tot 1612 — toen het aan prins Maurits kwam — langen tijd aan uitheemsche graven in pandschap uitgegeven en in justitieele zoo- wel als fiscale aangelegenheden geheel aan het eigen bestuur dier vreemde landsheeren onderworpen.

Gelegen in de sfeer, waar de Geldersche en Munstersche machts- centra elkander begeerig naderden, moesten zijn lotgevallen wel zeer onder den invloed daarvan geraken, terwijl de weliswaar sterke, doch nederige veste daardoor een veel grootere beteekenis verkreeg, dan uit hare ligging in een overigens onbelangrijk gebied voortvloeien kon.

In de 12de eeuw, als uit de beschikbare oorkonden de grenzen en verhoudingen zich eenigszins beginnen af te teekenen, vinden wij het kerspelcomplex, waaruit later het ambt en de heerlijkheid Breedevoort bestaan zal — n.l. ongeveer de tegenwoordige gemeenten Aalten (met Breedevoort), Winterswijk en Dinxperlo — nog als deel van een grooter gebied, waarover de heeren van Lohn hun grafelijk gezag uitoefenen. Het is het z.g. graafschap Lohn, waartoe oorspronkelijk, behalve de daareven genoemde plaatsen en de Westfaalsche stadjes Stadt- en Südlohn, ook nog de thans Geldersche kerspelen Varsseveld (met Silvolde), Zelhem en Hengelo, alsmede het gebied van Borculo (Eibergen, Neede, Geesteren en Groenlo) behoord schijnen te hebben 1). Maar aan een volkomen homogeen graafschap schijnt daarbij niet

1) Zie Martens van Sevenhoven, Bijdrage tot de geschiedenis der Heeren en de Heerlijkheid van Wisch, Bijdr. en Meded. van Gelre, dl. XXXIII, blz. 84, alsook Gelre XXI, blz. 2.

gedacht te mogen worden. Tibus 1) namelijk meent uit den tekst van enkele oorkonden te moeten afleiden, dat de Lohnsche graven het zuidelijk deel van het gebied (de kerspelen Lohn, Winterswijk, Aalten, Varsseveld, Zelhem en Hengelo) slechts in opdracht van den bisschop van Munster hadden te besturen, terwijl het noordelijk deel een eigen graafschap zou zijn geweest. Die Munstersche rechten schijnen bevestigd te worden door een oorkonde van 1152, waarbij Godeschalk van Lohn van bisschop Frederik II van Munster eenige terechthoudingen in ontvangst nemen moet over zekere aanmatigheden ten opzichte van de heerschappij („regimen populare” (!)) over de zes parochiën Lohn, Winitherswic, Aladnon, Versnevelde, Selehem en Hengelo 2). Eerst als hij de Munstersche landshoogheid over deze kerspelen erkend heeft, mag hij ze in leen terugontvangen.

In overeenstemming daarmee ziet ook Martens van Sevenhoven in zijn studie over de Heerlijkheid Wisch dat Lohnsche gebied als een onderdeel van Munster, waar de heeren van Lohn het vrijgraafschap (een koninklijk justitieel ambt) uitoefenden 3). En deze opvatting werpt een verklarend licht op de vele botsingen tusschen Gelre en Munster, die vooral de 13de en 14de eeuw te zien geven. Doordat de graven van Lohn hunne rechten achtereenvolgens op verschillende plaatsen aan Gelre afstonden, kwam de graaf van Gelre, die er de volledige hoogheidsrechten wilde uitoefenen, natuurlijk in strijd met Munster, dat er zijn oude aanspraken wilde handhaven.

Overigens blijft er in de Geldersch-Munstersche verwickelingen evenals in sommige lotswisselingen van dit grensgebied door de vele hiaten tusschen de beschikbare oorkonden veel duisters.

Dit betreft al dadelijk de mededeeling van Slichtenhorst, dat in 1167 de Utrechtsche bisschop Godfried van Rhenen te Bredevoort een burcht heeft gesticht 4). Was dat volgens de kerspelgrenzen feitelijk niet binnen de landspalen van het Lohnsche gebied? Of drong de Utrechtsche machtssfeer hier als een wig in het Lohnsch-Munstersche territoir? Wij vernemen het niet.

In elk geval echter duidt dit feit op bevestiging of verdediging van bezit en zoowel deze handeling van den Utrechtschen kerkvorst als de administratieve verrichting van zijn Munsterschen collega, vijftien jaren vroeger, mogen wij verstaan als een teeken van de beknelling, waarin de Lohnsche heeren van lieverlede zijn geraakt. Maar voorloopig heeft zulks nog geen gevolgen, ja, weten integendeel de Lohnsche dynasten, steunend op den voorsprong en de relaties van hun aloud gravengeslacht, hun onafhankelijke positie niet alleen te herstellen,

1) Gründungsgesch. der Stifter u. s. w. im Bereiche des alten Bisthums Münster, S. 1149 ff.

2) Erhard, Regesta Hist. Westf., no. 1786, alsook Sloet, Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, no. 300.

3) Zie Gelre XXXIII, blz. 84.

4) Geldersche Geschiedenissen, blz. 88.

doch zelfs uit te breiden. De Munstersche bisschoppen schijnen hen ongemoeid te laten en de Utrechtsche kerkvorst is weldra als dreigend nabuur met zijn sterkte verdwenen.

Omstreeks 1230 namelijk zijn Herman van Lohn en Ludolf van Steinfurt door erfenis in het gemeenschappelijk bezit van den burcht en het land van Breedevoort gekomen, welk bezit zij in 1238 aldus deelen, dat de heer van Lohn de zuidelijke en de heer van Steinfurt de noordelijke helft van huis en heerlijkheid op zijn naam verschreven krijgt. Voor den uitbouw (ommuring) van het kasteel, die op gemeenschappelijke kosten plaats vinden zal, levert de heer van Lohn steenen, afkomstig van zijn oud Stadtlohner (stam-)slot, terwijl zij elkander beloven zonder elkanders voorkennis geen nieuwe versterkingen aan het huis te zullen aanbrengen 1).

Dat de getroffen regeling ten opzichte van den burcht de kiem van verwickelingen in zich droeg, valt te begrijpen en zou zelfs spoedig blijken.

Graaf Herman van Lohn toch draagt reeds acht jaren later (1246) den eigendom van zijn huis aan graaf Otto van Gelder over om er als vasal weder in het genot van gesteld te worden 2). Weliswaar wordt in de desbetreffende acte niet van de helft, doch eenvoudig van „het huis Breedevoort” gesproken, maar uit een latere transactie over het aan Steinfurt toegewezen deel volgt o. i. toch wel, dat hier van het in 1246 verkregen erfdeel zonder meer sprake moet zijn. Ook het land of de heerlijkheid, noch het vrijgericht van Breedevoort worden genoemd, zoodat deze vage acte tot allerlei gissingen voert en Schmidt zelfs aanleiding geeft tot de opmerking, of mogelijk niet „diese Unklarheit in der Fassung des Dokuments eine der Hauptursachen des späteren Krieses um den Besitz der Burg und Herrschaft zwischen Geldern und Münster gewesen ist” 3).

In 1255 wordt Herman van Lohn door zijn zoon, ook een Herman, die de opdracht door zijn vader aan Gelder nader bezegelt, opgevolgd. Door zijn bondgenootschap met den bisschop van Keulen geraakt hij in oorlog met graaf Engelbert van der Mark, dien hij in 1277 in het Tecklenburgsche gevangen neemt en vandaar naar zijn slot te Breedevoort sleept, waar de oude graaf meer uit gramschap over de onderonden bejegening dan aan de bekomen verwondingen overlijdt. Engelberts zoon, graaf Everhard van der Mark, zijns vaders dood wrekend, rukt nu het Lohnsche gebied binnen, vermeestert en verwoest het Breedevoortsche kasteel en houdt het met toestemming van den Munsterschen bisschop, Otto van Rietberg, verscheidene jaren bezet.

Door bemiddeling van bisschop Everhard van Munster komt een verdrag tot stand, dat voor Herman vernederend heeten mag. Hij

1) Wilmans, Westf. Urk. Buch III, no. 352.

2) Pontanus, Hist. Gelr. VI, blz. 139.

3) F. Schmidt, Die Bredevorter Fehde (Veröffentlichungen des Hist. Vereins für Geldern und Umgegend, no. 25).

moet zijn allodiale bezittingen aan graaf Everhard van der Mark afstaan, om ze als leen van dezen terug te ontvangen, en daarbij beloven het kasteel niet weder te zullen opbouwen, voordat hij van een kruistocht naar het Heilige Land teruggekeerd is 1).

Opgelost zijn de moeilijkheden daardoor echter niet, vooral niet nadat in 1284 door een handeling van den heer van Steinfurt de verhoudingen ten opzichte van den Breedevoortschen burg er niet eenvoudiger op geworden zijn. In dat jaar n.l. wordt de noordelijke helft van huis en heerlijkheid door Baldewijn van Steinfurt aan den Munsterschen bisschop, Everhard van Diest, bij koop overgedragen 2), zoodat nu twee tegenstrijdige belangen al te dicht met elkaar in contact zijn gebracht. Het onvermijdelijk gevolg is een zeer verwarde en langdurige strijd, waarin meerdere partijen, die nu eens met, dan weer tegen elkander te velde trekken, gemengd worden en uit welks verloop wij hier enkel aanstippen, dat in 1303 Herman van Lohn weer in 't bezit zijner sterkte schijnt geraakt te zijn, wijl ze in dat jaar door den Munsterschen bisschop en graaf Everhard van der Mark op hem veroverd en in gemeenschappelijk bezit genomen wordt 3); dat echter twee jaren later de Munstersche kerkvorst weer tegen graaf Everhard, die intusschen door Reinald I van Gelder tot stadhouder over Gelre en als bewaarder van Breedevoort is aangesteld, te velde trekt en dezen uit Breedevoort verdrijft en dat eindelijk graaf Everhard uit weerwraak Munster het stadje Dülmen ontruikt, waardoor weer nieuwe revanches worden uitgelokt, die echter niet tot ontwikkeling komen, doordat nog bijtijds vrede gesloten wordt, waarbij Dülmen aan Munster verblijft en Breedevoort aan graaf Everhard teruggegeven wordt 4).

Andermaal keeren de zaken echter nog weer ten gunste van Herman van Lohn, doordat zijn zwager Wichbold van Holte, bisschop van Keulen, met een leger voor hem in de bres springt en Everhard weet te noodzaken het kasteel aan den rechtmatigen eigenaar in te ruimen 5).

Maar lang mag deze zich daarin niet meer verheugen. Hij sterft reeds in 1316 kinderloos en dan verkoopt één zijner erfgenamen, Otto van Ahaus 6), Breedevoort en Lohn met alle heerlijke rechten voor

1) Wilmans, Westf. Urk. Buch, III, no. 1047. Verder ook Levold von Northoff, Chronik der Grafen von der Mark.

2) Wilmans, Westf. Urk. Buch, III, no. 1243.

3) In dit verband is vermeldenswaard ook. nr. 17 in Wilm. Westf. Urk. Buch, VII, waarbij blijkt, dat in 1301 de bisschoppen van Munster en Keulen graaf Herman steun beloofden bij den wederopbouw van zijn Breedevoorter burg.

4) Zie o.a. H. G. Harkema, De betrekkingen van het bisdom Munster tot de Nederlanden, Gelre VII, blz. 6.

5) Van der Aa, Aardrk. Woordenb., blz. 713 e. v. Vergelijk hiermede ook Die Münsterischen Chroniken des Mittelalters (herausgegeben von Dr. Julius Ficker), blz. 121, waar staat, dat „dusse leste juncker van Loen daerna weder by dat syne quam, do dusse bysschop uht den lande verdreven wort”.

6) Zijn zusters zoon. Helwich van Vorst, dochter eener andere zuster van Herman von Lohn, die mede-erfgename is, wordt daarbij niet gekend, doch is niet bij machte haar protest voldoende kracht bij te zetten.

1120 Mark 1) aan den Munsterschen bisschop, Lodewijk van Hessen, waardoor een nieuwe, ernstige phase in den nog altijd niet opgeklaren toestand wordt ingeleid, daar met de leenheerlijke rechten van den Gelderschen graaf bij die transactie geen rekening gehouden scheen. Doordat de Bisschop thans op den ganschen burg en de geheele heerlijkheid aanspraak meent te kunnen en moeten maken, valt te voorzien, dat daaruit ernstige verwickelingen met Gelre voortvloeien zullen.

Bisschop Lodewijk haast zich Breedevoort te bezetten, hetgeen hem door de op dat moment in Gelderland heerschende verwarring, tengevolge van de twisten tusschen Reinald I en zijn zoon, al zeer gemakkelijk valt. Maar verdere actie blijft voorloopig achterwege, ook omdat de Bisschop door financieele zoowel als andere plotseling opgekomen besommeringen er weinig lust in voelt, thans den strijd aan te binden. Zóó innig schijnt beiderzijds het verlangen naar opschorting der vijandelijkheden te zijn, dat zij den 9 December 1316 het zeldzame besluit nemen elkander voorloopig in drie jaren niet lastig te vallen 2).

Wonderwel weten partijen zich daaraan te houden, of het mocht zijn met dit onderscheid, dat in dien tusschentijd Reinald zich door koop in het bezit weet te stellen van het huis Bermetfelde (thans Barnsfeld in den Westf. Kreis Borken) en andere Munstersche goederen, hetgeen hij als niet onder de wezenlijke krijgsverrichtingen vallend, oirbaar schijnt te achten, maar waartegen de Bisschop toch protest aantekent.

Nochtans duurt het nog tot 1322 — in welken tusschentijd wederzijds naar de noodige bondgenooten wordt uitgezien — eer het onweer losbarst, dat zich door hevigheid, langdurigheid en wisselvalligheid kenmerkt.

Reinald bemachtigt terstond Breedevoort en vervolgens Vreden en stroopt daarna Munsterland af, hetgeen hij bijkans ongehinderd doen kan, daar de Bisschop elders met den graaf van der Mark de handen vol heeft. Maar in het volgende jaar (3 Aug. 1323) lijden de Gelderschen bij Borken een gevoelige nederlaag, waarna weldra door bemiddeling van de graven van Gulik en Berg een voorloopige vrede tot stand komt, die echter spoedig weer verstoord wordt, doordat de Bisschop, die, door den graaf van der Mark gevangen genomen, inmiddels weer op vrije voeten gekomen is, in 1324 eensklaps voor Breedevoort verschijnt, het kasteel veroverd en daarna het land van Gelder geducht plundert en brandschat.

Het begint nu ernstig te worden. Reinald heeft bij tal van machthebbers steun gevonden en rukt met een voor dezen tijd aanzienlijk leger van 7000 ruiters en nog meer voetknechten tegen zijn vijand op. Maar ook de Bisschop heeft zich van verschillende zijden hulp ver-

1) Wilmans, Westf. Urk. Buch, VII, no. 1074.

2) Wilmans, Westf. Urk. Buch, VII, no. 1118.

zekerd, zoodat weldra twee geduchte machten dreigend tegenover elkander staan.

Alsof men, voor elkanders overmacht beducht, den slag vreest, blijft men verscheidene dagen met den aanval talmen. Maar den 1 September 1324 zal men elkaar dan eindelijk aangrijpen, als echter door een diplomatiek ingrijpen van Willem, graaf van Holland, en Jan, koning van Bohemen, die beiden als Reinalds bondgenooten aanwezig zijn, de zaak plots een andere wending neemt. Het gelukt dezen beide partijen te bewegen den strijd te doen beslechten door een scheidsgerecht van twaalf personen, met een beslissende stem aan den bisschop van Utrecht voor het geval men het niet eens mocht kunnen worden.

Het compromis wordt gesloten en zonder een druppel bloeds vergoten te hebben, breken de legers op.

Twee maanden later wordt partijen het ontwerp-verdrag voorgelegd, maar Reinald neemt er geen genoegen mee. In Januari 1325 zien wij hem andermaal met een leger Munsterland binnenrukken om o.m. ten tweeden male het stadje Vreden te bemachtigen en thans geheel te verwoesten. Door voorstellen van den Bisschop tot hernieuwde samenspreking laat hij zich echter weer overhalen om de vijandelijkheden te staken, waarna wij nog anderhalf jaar zien voorbijgaan met telkens onderbroken onderhandelingen, waarvan wij het verloop in dit bestek niet zullen weergeven. Genoeg zij het, hier aan te stippen, dat eindelijk op St. Peter- en Paulsdag 1326 door Diederik van Kleef en zijn broer Jan in de Broederkerk te Wesel een voorslag gedaan wordt, die tot een overeenkomst leidt 1).

Dit voor de latere historie van het ambt Breedevoort belangrijke verdrag bepaalde o. m., dat het huis Breedevoort met de onderhoorige burchleenen aan Gelre werd toegewezen, maar daarentegen huis en heerlijkheid Bermetfelde tegen betaling van 3500 Mark aan Munster zouden komen. Die 3500 Mark werden niet betaald, wijl Gelre daarvoor in pand kreeg „de gerichte te Winterswic, Aelten ende de Dinsperen ende de vrigrascap alse verre alse deselve gerichte gaen, mit luden, gude ende alle dene, dat de bisschop daerbinnen heet”; welk pandschap „alle jaer binnen vertien nachten voer of na sint Peters daghe ad Cathedram” gelost zou mogen worden 2).

Feitelijk zijn de Geldersche graven hierdoor slechts pandheeren en geen eigenlijke bezitters van het land van Breedevoort geworden, maar wijl de bisschoppen niet de minste aanstalten maken om van het lossingsrecht gebruik te maken — en, tusschen twee haakjes, dat ook nimmer gedaan hebben — wordt het veelbetwiste gebied van nu af met het voortschrijden der jaren steeds vaster tot het Geldersche gebied gerekend, al is dan van een regelrecht bestuur der Geldersche vorsten slechts kort sprake geweest.

1) Zie voor verdere bijzonderheden o.a. Schmidt, Die Bredevorter Fehde, S. 20 ff.

2) Zie voor volledigen tekst Harkema in Gelre VII, bijlagen III, IV, V en VI.

In 1388 n.l. geeft hertog Willem het reeds weer uit handen. Deze heeft in zijn strijd tegen de Brabanters veel geld en goede hulp noodig gehad en die voor een deel gevonden bij heer Hendrik van Gemen, die in den slag bij Niftrik de ruitery aangevoerd en Willem bovendien met een voorschot van 3000 oude gouden schilden gediend heeft.

De Geldersche hertog is hem daar zeer erkentelijk voor en verpandte hem voor genoemd bedrag het huis en het inmiddels tot heerlijkheid verheven land van Breedevoort — uitgezonderd het vrijgraafschap — onder voorwaarde slechts, dat in geval van oorlog de burcht en de stad te zijner beschikking dienen te staan 1).

Ruim een eeuw lang, tot 1492 n.l., mogen de opvolgers van Hendrik van Gemen in het rustige bezit er van blijven, als in genoemd jaar bij de scheiding van den boedel van Hendrik IV, die zonder wettige mannelijke nakomelingen overlijdt, moeilijkheden rijzen.

Gerechtigden tot de Gemensche nalatenschap zijn Hendriks dochters Catharina en Karda, of liever haar respectieve echtgenooten Arnoud van Bentheim-Steinfurt en Johan van Holstein-Schaumburg, landdrost van Zutphen, die ten slotte na regeling van een bijkomstige kwestie 2) het volgende vergelijk treffen: het slot Gemen benevens nog enkele andere goederen zullen aan Johan van Schaumburg blijven, terwijl de burcht Oeding 3) en het slot en de heerlijkheid Breedevoort aan Everwijn van Steinfurt — Arnouds zoon — zullen komen. Om echter het vaderlijk bezit — speciaal het aaneengesloten complex Gemen-Oeding-Breedevoort — om politieke redenen niet uit elkaar te doen vallen, wordt een soort belangengemeenschap gesloten, waarbij weliswaar onderling de verdeling tot stand komt en ieder terstond de vruchten van het hem toegewezen deel genieten mag, maar waarbij de beschikking over het geheel aan de aldus gevormde „vennootschap” opgedragen blijft 4).

Deze eigenaardige toestand blijft bestaan tot 1513, als na den dood van Johan van Schaumburg, heer van Gemen, door nieuwe moeilijkheden het familiebestand niet langer houdbaar blijft. De afscheiding van het Breedevoortsche gebied van het oorspronkelijke Gemensche erfdeel wordt thans volkomen en graaf Arend van Bentheim-Steinfurt, die inmiddels zijn vader Everwijn is opgevolgd, waant zich thans blijkbaar onbeperkt heer en meester van het verworven bezit.

Dit laatste mogen wij afleiden uit een schrijven van 20 Januari 1520, waarin hij tegenover hertog Karel van Gelder tamelijk aanmatigend van „unse (d. i. zijne) herlicheit van Bredefort” durft te spreken, alsof hij met den Gelderschen hertog niet in het minst iets uit te staan

1) Graaf Fr. van Landsberg, *Gesch. der Herrschaft Gemen*.

2) Een nog niet aan Katharina uitgekeerde bruidsschat.

3) Op een kwartier afstands van de Nederl. grens aan den weg (thans straatweg) Winterswijk—Kotten—Weseke—Gemen gelegen.

4) Zie voor de Gemensche familieverhoudingen Dr. A. Küper, *Die Haus- und Wirtschafspolitik der Regenten über die Herrschaft Gemen*, S. 79 ff.

heeft 1). Hetgeen Karel aanleiding geeft den graaf de juiste verhoudingen eens uit de doekjes te doen. Bij schrijven van 27 Februari d.a.v. herinnert hij hem er aan, dat Breedevoort indertijd (1388) aan Gemen in pandbezit uitgegeven is en dat derhalve ook graaf Arend zich als pandheer en niet als eigenaar te gedragen heeft. Bij monde van zijn „lieven getrouwen” Bernt van Hackfort laat de hertog den eigendunkelijken graaf dit nog eens extra onder het oog brengen en naar alle waarschijnlijkheid met succes, want als den 23 Februari 1526 hertog Karel Breedevoort weer aan zich trekt, stemt de graaf blijkbaar in de rechtmatigheid dezer handeling toe. Graaf Arend accordeert bij die gelegenheid met den hertog over een hem toegelegde jaarrente, losbaar met 8000 gouden Rijsche guldens, en krijgt van een vroegere schuldbekentenis, groot 4000 gouden guldens, opnieuw bevestiging 2).

Na een bijkans honderd en veertigjarige verpanding is het Breedevoortsche gebied derhalve thans weer onder regelrecht beheer van den Gelderschen hertog, die het bestuur ervan aan een drost, Jacob ten Starte (of Sterte) geheeten, overlaat.

Deze laatste sterft in 1534 en dan besluit hertog Karel het huis en het ambt van Breedevoort „een wijll tijtz” in bewaring te geven aan Marten van Rossem, heer van Poederoyen, wien begrijpelijkerwijze als „lieven getrouwen”, maar bovenal onmisbaren dienaar allerlei faciliteiten worden toegestaan... „Ind so wy onsen marschallick somtijtz in onse geschefften to gebruycken hebben, und hy oick veer van de synen wesende wurdt, ind hem van noeden is op syne armoide oick toeverzicht to hebben, hebben wy hem verloefft, wanneer hem van noeden is, by den synen ind sus anders dair hy to schaffen heeft, to verryden sonder enige ongenade deshalven van ons to verwachten. Ind sall eyne gueden, getrouwen man moegen ordineeren, dairmede onse huys in synen afwesen bewaert sy. Ind so onse marschallick in onsen ind synen geschefften dagelix ryden moet, ind hem ongelegen is enige rekenschap to doen, hebben wy eyne anderen gestalt, die sulx van onsen wege bewaeren ind berichten, und hy daerinne ongehalden sijn sall” 3).

Deze overeenkomst wordt getroffen den 28 September 1534 en den 8 November d.a.v. wijst de hertog Gerrit van Berrynchem als rentmeester aan, wyl de maarschalk door zijn menigvuldige bezigheden verhinderd is het ambt behoorlijk waar te nemen.

Marten van Rossems betrekking tot Breedevoort blijft ook na Karels dood onder Willem van Gulik gehandhaafd en gaat eerlang zelfs van den min of meer ambtelijken staat in dien van grootere zelfstandigheid over. Na Gelderlands verovering in dienst van Karel V getreden, krijgt hij van dezen den 22 April 1545 het drostambt voor de som van 12000 Keurvorster Rijsche guldens „op eene wederlosse verpand

1) Nijhoff, Gedenk. uit de Gesch. van Gelderland, VI, no. 991.

2) Nijhoff, Gedenk., VI, no. 997 en 1374. 3) Nijhoff, Gedenk., VI, no. 1769.

en verschreven, met conditie „under anderen, dat hy 't selve huys tot Kon. Majs. behoef bewaren sal ende van alle nootbouwe onderhouden tot sijn cost buyten lasten van S. Maj.” 1).

Tot aan zijn dood in 1555 blijft hij als pandheer gehandhaafd.

In dat jaar treden zijn erfgenamen in zijn rechten en wordt met name Hendrik van Isendorn als zijn opvolger in Breedevoort erkend, die echter reeds zeven jaren later de pandpenningen terugbetaald krijgt. „Ende is de lossinge darvan (d. i. Breedevoort) gedaen van wegen Con. Maj. Philippo van Hispanien als Hertoge van Gelder ende Grave van Zutphen, uns aldergenadigsten Here, by Thomas Gramaye, in der tijt Lantrentmeester van Gelderlant, uyt handen Hendriks van Isendorn umtrent Paeschen anno XVc twee ende sestigh”... 2).

Ook thans wordt het vrijgekomen bezit door den vorst weder aangewend om in de behoefte aan contante geldmiddelen te voorzien. Voor de som van „vijftig duysent ponden van XL groeten vlems”, in drie termijnen vóór 11 November 1563 te voldoen, wordt Dietrich van Bronckhorst-Batenburg, heer van Anholt en bannerheer van Baer, thans pandheer onder voorwaarden in den breede beschreven in den pandbrief, door Philips II den 19 September 1562 te Brussel geteekend en afgegeven.

Alzoo weder een uitheemsch landheer, die weliswaar reeds als bannerheer van Baer in de standen der Graafschap zitting heeft, maar die zich toch ontwijfelbaar vasal van het Deutsche Rijk rekent en zich daar, zooals we nader zien zullen, in kwestieuse gevallen steeds op beroept.

1) Liquidatie der Renten en der Domeinen des Lands van Zutphen, anno 1548 (Archief Rekenkamer, Arnhem), inv. no. 415.

2) Rekening der Domeinen, kwartier Zutphen, 1564 (Archief Rekenkamer), inv. no. 3665.